

Bestell-Nr./Standort

6 E 6697

ÜZEYİR BEY, HAQBƏYLİ?

Uzeir Gadžibekov. (Üzejir Hağybəjov.) Bibliografija.
(Sost.: R. Alieva (Əlijeva), M[irabbas] Aslanov,
K[ubad] Kasimov.) 2. izd.
Baku: Elm 1985. 286 S. [teilw. Russ., teilw.
Aserbajdschan.]
[Üzejir Hağybəjov. Bibliographie.]
(Dejateli nauki i kul'tury Azerbajdžana.)

29 TEMMUZ 1992

Alınması rəqəmsaldir

гадынлар гурултайының нүмајәндәси (1927) сечилмишдир. **HAÇYBƏDƏLJI**—Азәрб. ССР Ағчабәди р-нунда кәнд. П. советлијинин мәркәзи. Р-н мәркәзиндән 7 км г.-дә, Ағчабәди—Јевлах автомобил јолу кәнарында, дүзәнликдәдир. Әһ. 2140 (1986); пәмбыгчылыг, тахылчылыг, һејвандарлыг вә барамачылыгла мәшғулдур. Һејвандарлыг комплекси, орта мәктәб, клуб, китабхана, тибб мәнтәгәси; археоложи абиләләрдән Туңч дөврүнә аид курғанлар вар. **HAÇYBƏJ** **ЛИМАНЫ**—Гара дәнизин шм.-г. һиссәсиндә кәрфәз. Уз. тәгр. 31 км, ени 2,5 км, дәринлији 2,5 м-ә гәдәрдир. Дәниздән ени 4,5 км олан ғумдабыг әһәнкадашы тәпәси илә ајрылыр. Дибиндәки палчыгдан мүаличә мәгсәди илә (Һачыбәј курортунда) истифадә едилдир.

HAÇYBƏJOV Зүлфүгар Әбдүлһүсејн оғлу (17.4.1384, Шуша—30.9.1950, Бақы)—Азәрб. совет бәстәкары. Азәрб. ССР әмәкдар инчәсәнәт хадими (1943). *У. Һачыбәјовун* гардышы. *У. Һачыбәјов, М. Магомәјев, Г. М. Сарабски вә Һ. Терегулова бирликдә* Азәрб. мусиги мөдәнијәтинин инкишафы уғрунда фәал мүбаризә алармышдыр. Илк

Азәрб. операларындан олан «Ашыг Гериб» (1915, тамашасы 1916) операсында мугамлара әсасланмыш, мусиги фолклору формалары илә Авропа мусиги жанрларыны әләгәләндирмәјә чалышмышдыр. Һ. өз либреттолары үзрә јаздыгы «Әлли јашында чаван» (1909), «Варлы» («Он бир јашында кәлин», 1911), «Евлијакән субај» (1911) мусигили комедијаларында ингилаба гәдәрки Азәрб. мәншәтиндәки ејбәчәрликләри, хүсусилә гадын һүгүгүсузлуғуну ифша етмиш, дөврүн һагсызлыгларыны ачыб кәстәрмишдир. Комедијаларынын мусигиси садәлији вә ајдынлыгы, еләчә дә драматуркијасына кәрә фәрғләнир. Һ. 20—30-чу илләрдә бир сыра маһны («Кәнд гызы», «Чобан гызы», «Әскәр нәгмәси» вә с.), симфоник орк., нәфәс аләтләри вә халг чалгы аләтләри үчүн әсәрләр јазмышдыр. Һ. Азәрб.-дә Совет һакимнјәти гурулмасынын 30-чу илләнуәнә һәср олунмуш кантатанын (1950, З. Бағыровла биркә), драм тамашаларына, «Алмас» кинофильмнә (Нијәзи илә биркә) мусигинин, тамаланмамыш «Нүшаба» вә *Уч ашыг* («Мәликмәмәд») операларынын мүәллифидир. «Шәрәф нишаны» ордени вә медалларла тәлтиф едилмишдир.

Әд.: Чәбрајыл бәјли Ч., Зүлфүгар Һачыбәјов, Б., 1985; Азәрбайджанская музыка. Сб. статей, М., 1961.

HAÇYBƏJOV Назим Мәммәд оғлу (д. 8.2.1928, Бақы)—Азәрб. совет ме¬мары. Азәрб. ССР әмәкдар ме¬мары (1979). Азәрб. ССР Дөвләт мукафаты лауреаты (1982). 1973 илән Сов.ИКП үзвү. Дашкәнддә Орта Асија Политехник Ин-туну (индик Дашкәнд Политехник Ин-ту) битирмишдир (1951). 50—60-чы илләрдә Әзб. ССР-дә ишләмиш, онун ләјһәси илә Дашкәнддә «Чағатај» истираһәт еви, Фәргәнәдә «Фәргәнә» меймаханасы, Кисловод-

скда «Әзбәкистан» санаторијасы вә с. биналар тикилмишдир. 60-чы илләрин ахырларындан Бақыда ишләјир. 1970—83 илләрдә Бақы Шәһәринин Планлашдырылмасы вә Мүлки-Мәнзил Тикингиләринин Ләјһә Ин-тунун («Бакдөвләтләјһә») директору олмуш, 1983 илән Азәрб. Ме¬марлар Иттифагы Идарә Һеј’әти сәдринин биринчи мүавинидир. Әһмәдли јашајыш массивини тикинтиси (мүштәрәк ләјһә; 1970—72), Бақыда «Күдүстан» шадлыг сарајы комплекси (мүштәрәк ләјһә; 1980) әсас ишләриндәдир.

HAÇYBƏJOV Осман Исмајыл оғлу (18.2.1924, Бақы—14.6.1979, Бақы)—Азәрб. совет актјору. Азәрб. ССР әмәкдар артисти (1969). Азәрб. Ленин комсомолу мукафаты лауреаты (1967). Бақы Театр Техникуну битирмиш (1942), һәммин илән М. Горки ад. Азәрб. Кәнч Тамашачылар Театрында чыхыш етмишдир. Һ. нағыл-пјесләрдә, драм вә комедијаларда јадда галан образлар јаратмышдыр. Роллары: Шаһин («Мәликмәмәд», Ә. Аббасов), Шаһбаз («Мүсјә Жордан вә дәрвиш Мәстәли шаһ», М. Ф. Ахундов), Тибалд («Ромео вә Чулјетта», В. Шекспир), Јашар, Отгај («Јашар», «Отгај Елоглу», Ч. Чаббарлы), Данилик («Павлик Морозов», В. Губарев), Имран («Аначан», Ј. Әзимзаде), Бәхтијар («Комсомол поемасы»), И. Чошгун; С. Вургунун поемасы үзрә), Гыды кирвә («Һачы Гәнбәр», Н. Б. Вәзиров) вә б.

HAÇYBƏJOV Солтан Исмајыл оғлу (8.5.1919, Шуша—19.9.1974, Бақы)—Азәрб. совет бәстәкары, педагог. ССРИ халг артисти (1973). ССРИ Дөвләт мукафаты лауреаты (1952). Азәрб. ССР Дөвләт мукафаты лауреаты (1970). 1951 илән Сов.ИКП үзвү. 1946 илән Азәрб. Дөвләт Консерваторијасынын бәстәкарлыг шә’бәсини битирмиш, бурада әмиси *У. Һачыбәјовдан*, Б. И. Зейдман вә б.-ндан дәрә алмышдыр. Һ. 1947 илән Москва консерваторијасында Д. Д. Шостаковичин синфиндә тәчрүбә кечмишдир. О, Азәрб. Мусигили Комедија Театрынын дирижору (1938—40), Сазчы гызлар ансамблы (1940—42) вә Азәрб. Дөвләт Филармонијасынын (1948—58; 1955—62 илләрдә директору) бәдн рәһбәри, Азәрб. Бәстәкарлар Иттифагы Иларә Һеј’әтинин катиби (1953—68) вә ССРИ Бәстәкарлар Иттифагы Иларә Һеј’әтинин (1958 илән) үзвү олмушдур. Һ. 1948 илән Азәрб. Консерваторијасында педагожи фәалијәт кәстәрмишдир (1964 илән проф.), 1969—74 илләрдә ректор).

Һ.-ун јарадычылыгы халг сәнәти вә *У. Һачыбәјов* мусигиси, еләчә дә дунја классик мусиги тәчрүбәси зәмининдә формалашмышдыр. Онун мусигиси үчүн епик вус’әт, тәбиәт лөвһәләринин зәриф тәсвири, һәлим лиризм сәңијәвидир. Һ.-ун јарадычылыгында симфоник мусиги жанры әсас јер тутмушдур. Онун 1-чи (1944; илк Азәрб. симфонијаларындан бири) вә 2-чи (1946) симфонијалары Бөјүк Вәтән мүһәрибәси мөвзусуна һәср олунмушдур. «Карван» (1945) симфоник лөвһәсиндә Һ. әлван мусиги васитәләрилә дин-

ләјичиләрдә конкрет мәнзәрә һаггында тәсәввур јарада билмишдир. Орк. үчүн увертүрасы (1956) вә концертиндә (1964) мүасир һејәтин инкишафы динамик шәкилдә верилмишдир. Һ.-ун 1950 илән јаратдыгы «Күлшән» балетиндә социализм гуручулуғу, совет адамларынын мә’нәви кәјфијәтләри тәрәннүм едилмишдир. Һ. һәмчинин «Гызыл кул» (1940) мусигили комедијасынын, ушаглар үчүн «Искәндәр вә чобан» (1947) операсынын, халг чалгы аләтләри орк. («Болгар сүитасы», 1957) вә бөјүк симфоник орк. («Һинд лөвһәләри», 1964) үчүн әсәрләрин, бир сыра маһны вә романсларын, драм тамашаларына («Јашар», «Ајдын», Ч. Чаббарлы; «Кәндчи гызы», М. Ибраһимов; «Инсан», С. Вургун; «Әлигулу евләнир», С. Рәһман; «Алов», М. Һүсејн) мусигинин мүәллифидир. Бир сыра әсәри ССРИ-нин мухтәлиф шәһәрләриндә, еләчә дә харичи өлкәләрдә ифа олунмушдур. Гырмызы Әмәк Бајрагы ордени вә медалларла тәлтиф едилмишдир.

Әд.: Тағызаде А. З., Солтан Һачыбәјов, Б., 1967; јәнә онун, Солтан Гаджибеков, Б., 1985; Данилов Д. Х., Солтан Гаджибеков, Б., 1956; Абасова Э. Г., Солтан Гаджибеков, Б., 1965.

HAÇYBƏJOV Үзејир Әбдүлһүсејн оғлу (18.9.1885, Шуша гәзасынын Ағчабәди к.—23.11.1948, Бақы)—Азәрб. совет бәстәкары, мусигиһунас алим, публицист, драматург, педагог вә ичти-

май хадим. Мүасир Азәрб. профессионал мусиги сөнәтинин вә милли операсынын баниси. ССРИ халг артисти (1938). Азәрб. ССР ЕА акад. (1945). Проф. (1940). ССРИ Дөвләт мукафаты лауреаты (1941, 1946). 1938 илән Сов.ИКП үзвү. Азәрб. Бәстәкарлар Иттифагынын сәдри (1938—48), Азәрб. Дөвләт Консерваторијасынын ректору (1928—29; 1939—48), Азәрб. ССР ЕА Инчәсәнат Ин-тунун директору (1945—48) олмушдур. Һ. кәнд мирзәси айләсиндә доғулмуш, вәлидәјяләри Ағчабәдидән Шушаја кәчдүкдән сонра илк тәһсилни бурадаки икисинифли Рус-Азәрб. мәктәбиндә алмышдыр. Шушанын зәнкин мусиги-ифачылыг әһ’әнәләри Һ.-ун мусиги тәрбијәсинә мүстәснә тә’сир кәстәрмишдир. Онун илк мусиги мүәллими Азәрб. халг мусигисинин кәзәл биличиси, дајысы А. Әливердибәјов олмушдур. Һ. 1897—98 илләрдә Ә. Б. Һавердијевин рәһбәрлиги вә Чаббар Гарајды оғлунун ифасы илә Шушада кәстәрилән «Мәчун Лејлинин мазары үстүндә» сәһнәчидиндә хорда иштирак етмишди. О, 1899—1904 илләрдә Гори мүәллимлар семинаријасында тәһсил алмышдыр. Онун

حسان انوشه، دانشنامه ادب فارسی: ادب فارسی در قفقاز (آذربایجان، ارمنستان، گرجستان، جمهوری خود مختار داغستان)، جلد. پنجم، تهران ۱۳۸۲. ISAM ۱۳۷۶۰۰

حاج میرزا آقاسی، میرزا عباس

حاجی بیگلی

در دانش‌سرای تربیت معلم گری تحصیل کرد. این دانشسرا در شکل‌گیری جهان‌بینی وی نقش عمده‌ای داشت. عزیر در سال‌هایی که در دانش‌سرا به سر می‌برد، با آخرین دستاوردهای فرهنگی جهان و آثار کلاسیک روسیه و اروپای غربی آشنا شد. در این دوره نواختن ویولن و باریتون را آموخت و نمونه‌هایی از ترانه‌های عامیانه آذربایجان را نت‌نویسی کرد. حاجی بیگلی پس از به پایان رساندن دوره دانش‌سرا، در ۱۹۰۴م در مقام آموزگار به روستای هودروت در ولایت جبرائیل فرستاده شد. در ۱۹۰۵م به باکو بازگشت و در مکتب سعادت روستای بی‌بی هیبت تدریس کرد. در ۱۹۰۷م آثاری به زبان آذربایجانی به نام‌های «مسائل حساب» و «واژه‌نامه ترکی - روسی و روسی - ترکی» (اصطلاحات و واژگان سیاسی، حقوقی، اقتصادی و نظامی به کار رفته در مطبوعات) به چاپ رساند. وی فعالیت‌های ادبی‌اش را با ادبیات روشنگرانه آغاز کرد و مطالبش را با سرتیترهایی چون «اوردان - بردان (از این جا و آن جا)، اویان - بویان (این طرف آن طرف) در روزنامه‌های کاسپی، حیات، ارشاد، ترقی، حقیقت، اقبال، بنی اقبال و نشریه ملانصرالدین چاپ کرد. وی با امضاهایی چون فلان‌کس، بهمان کس و او مقالات سیاسی، طنز، فکاهی و نیز هجویاتی درباره مسائل سیاسی - اجتماعی و مسائل فرهنگی روزگارش به چاپ رساند. حاجی بیگلی مدیر روزنامه حقیقت (۱۹۰۹ - ۱۹۱۰م) و سردبیر روزنامه بنی اقبال (۱۹۱۵ - ۱۹۱۶م) بوده است. فعالیت ادبی حاجی بیگلی در دوره جمهوریت آذربایجان، بیش‌تر در روزنامه آذربایجان که ارگان رسمی دولت آذربایجان به شمار می‌آمد، متمرکز بود. این روزنامه که بنیاد آن در گنجه نهاده شده بود، پس از انتقال حکومت ملی به باکو، از ۱۹۱۸م به مدیر مسئولی جیحون حاجی بیوف/بیگلی، برادر کوچک عزیر (۱۸۹۱ - ۱۹۶۲م)، چاپ می‌شد. در ۱۹۱۸م جیحون حاجی بیگلی برای شرکت در کنفرانس صلح جهانی عازم پاریس شد و عزیر موقتاً مدیریت این روزنامه را به عهده گرفت (از شماره ۸۹ تا ۲۱۵) و در ۱۹۲۰م بار دیگر مدیریت این روزنامه به عزیر واگذار شد (از شماره ۱ تا ۷۵). وی در این دوره نمایشنامه شئل نوشته گوگول را به ترکی ترجمه کرد و همچنین داستان‌ها و مینیاتورهایی (از آثار ادبی) چون «قاراباغین کچمیش گونلریندهن» (از گذشته‌های قراباغ)، «آتا و اوغول» (پدر

این مقایسه ویژگی‌های تلفظی، دستوری و واژگانی هر دو زبان را بررسی کرده است. این اثر در یک مقدمه و شش فصل تدوین شده و مؤلف در مقدمه آن از لهجه‌های گوناگون زبان فارسی و تأثیر آن بر زبان ادبی سخن گفته است. فصل نخست که مؤلف در آن به بررسی تفاوت‌های آوایی زبان ادبی و محاوره‌ای پرداخته است. فصل دوم که در صرف فارسی محاوره‌ای است. فصل سوم که درباره برخی کلمه‌ها، در لهجه محاوره‌ای و برابر آن‌ها در زبان نوشتاری و ادبی نوشته شده است. فصل چهارم که در آن متنی به دو گونه محاوره و ادبی آمده است. فصل پنجم که دربردارنده چند متن به زبان محاوره‌ای است. این متون واژه‌نامه، آوانگاری و برابر ادبی ندارند و بنابراین، زمینه فراگیری بهتر زبان محاوره‌ای را برای دانش‌جویان فراهم می‌آورند. فصل ششم که فرهنگ فشرده‌ای از واژه‌ها و اصطلاحات را دربرمی‌گیرد (باکو، ۱۹۶۵م). افزون بر این، وی مقاله‌های بسیاری درباره زبان‌شناسی در نشریه‌ها به چاپ رسانده است.

منابع: آموزش زبان فارسی در جمهوری آذربایجان، ۷۴، ۸۱، ۱۰۲، ۱۰۸؛ جهان ایران‌شناسی، ۹۸۲؛ خبرنامه شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی، شماره ۶۲، صص ۱۷ - ۱۸؛ شناسنامه زبان فارسی، ۶۴ - ۶۶.

کوتی

حاج میرزا آقاسی، میرزا عباس ← فخری ایروانی

حاجی بیگلی (hā.ji.bay.gi)، عزیر عبدالحسین اوغلو، روستای آغجابدیغ در ولایت شوشا ۱۸۸۵ - باکو ۱۹۴۸م، آهنگ‌ساز، موسیقی‌دان، نویسنده و نمایشنامه‌نویس آذربایجانی. پدرش میرزانبویس روستا بود. خانواده وی از آغجابدیغ به شوشا کوچیدند. عزیر تحصیلات ابتدایی را در مدرسه دو کلاسه آذربایجان گذراند. حضور جدی و فراگیر موسیقی در شوشا از همان کودکی بر وی تأثیر فراوانی گذاشت. نخستین معلم موسیقی وی دایی‌اش، آ. علی وردی‌یف، بود که بر موسیقی عامیانه آذربایجان اشرف بسیار داشت. حاجی بیگلی در ۱۸۹۷ و ۱۸۹۸م در صحنه‌ای کوچک از نمایش مجنون بر مزار لیلی به کارگردانی ع.ب. حق وردی‌یف و خوانندگی جبار قاریاغدی اوغلو، با گروه همسرایان همکاری کرد. وی از ۱۸۹۹ تا ۱۹۰۴م

Bakıje Salih

16. Asırda Yazılan
Manzum Tarihler

Tarihîyat Enstitüsü T. 53

Safiyî - Feth-i İncubuk ve Muton

Muhrenî - Şehnâme veya Süleymanîâme

Hâkî - Süleymanîâme

Muradî - Feth-i Kula-i Nosal, Fethinâmeyi
Hayrettin Paşa, Oğuzat-ı Hayrettin Paşa,

Tarih-i Cezayir veya Fethinâmeyi " " "

Senâiyî - Süleymanîâme

28 EYLÜL 1992

Tarih-i Âli Osman

Rumuzî - Yemen Tarihî

Asafî - Şeceretnâme